

Zoeken naar het optimum

Erik van Santen: "Een schoon begin van een belichte teelt voorkomt problemen met de gewasbescherming."

Dankzij groeilicht kunnen tomatentelers hun afnemers ook in de winter de gevraagde, vertrouwde productkwaliteit bieden. Maar gebruik van groeilicht stelt de teler voor nieuwe vragen op het vlak van de bestuiving en de biologische bestrijding van plaaginsecten. Na enkele seizoenen van vragen, zoeken en proberen, beginnen de contouren van een toegespitste en effectieve aanpak zich nu af te tekenen. Zuinigheid blijkt een slechte raadgever te zijn.

TEKST: JOS BEZEMER

BEELD: JOS BEZEMER EN KOPPERT BV

Tomatenbedrijven met groeilicht hebben allereerst te maken met hommelveolken die in de winter minder kunnen presteren dan 's zomers. Het probleem is het grootst in de donkerste periode van het seizoen, globaal van week 45 van het oude jaar tot week 9 van het nieuwe jaar. Hommels laten zich 'aansturen' door de ultraviolette component in het daglicht. Dat daglicht is hun wekker; zodra hij ratelt, vliegen de hommels uit en beginnen zij hun bestuivende werk. Complicierend is dat de bloemen tussen de negen en de twaalf uur per etmaal open zijn. De teler die 's nachts om één uur de lampen aanknipt, moet erop rekenen dat de bloemen tegen het eind van de ochtend zich weer gaan sluiten. De hommels zijn dan pas net in touw en hebben simpelweg te weinig tijd om zich te voeden en goed te bestuiven. Ook vliegen meer hommels zich kapot tegen de assimilatielampen. "In de belichte teelt gaat een hommelveolk daarom korter mee. Soms kan een volk al na twee weken versleten zijn," vertelt adviseur Erik van Santen van Koppert, die samen met collega's tomatenbedrijven met groeilicht begeleidt.

Uitgaan van hommels

Een deel van de oplossing ligt volgens Van Santen om te beginnen in het verschuiven van de periode dat de bloemen openstaan naar later op de dag, door later te starten met het belichten. "De hommels hebben dan meer gelegenheid om zich te voeden en om te bestuiven. Daarnaast ontkomt een teler er niet aan om meer hommels in te zetten, soms vier tot vijf keer het gebruikelijke aantal. Nog iets om op te letten is de positie van de nestkast. Plaatsing boven de assimilatielampen lijkt de beste plek te zijn. Het is de hoogste plek, het daglicht is daar het eerst en de hommels kunnen de kast het beste terugvinden. Tot slot is het

Om in de belichte tomatenteelt een goede bestuiving te realiseren, moet de teler de nestkasten boven de lampen plaatsen.

belangrijk om nestkasten goed gespreid te plaatsen. De actieradius van hommels is in een onbelichte kas stukken groter dan in een kas met belichting. Een hommel kan in een onbelichte kas tot meer dan honderd meter van zijn nestkast komen. In een belichte kas is in de laatste periode de bestuiving vrijwel zeker beperkt tot hooguit veertig meter van de nestkast.”

Binnen deze mix van maatregelen kunnen en moeten telers zoeken naar het optimum voor hun bedrijf. “Het lijkt er op dat de hommels zich vooral aan de teler moeten aanpassen,” stelt Erik van Santen. “Het is begrijpelijk dat de teelt voorop staat en dat de teler zijn belichtingsstrategie op die teelt afstemt. Het gevolg is echter dat de hommels hun bestuivende werk dan minder goed kunnen doen.”

Teelt schoon beginnen

In de gewasbescherming onder groeilicht is de kaswittevlies - en in mindere mate de tabakswittevlies - voor de teler het vraagstuk. Onder invloed van het extra licht versnelt de kaswittevlies zijn cyclus aanmerkelijk: van normaal een generatie per acht of negen weken (in een onbelichte teelt in januari/februari) naar een generatie per vier of vijf weken. Bovendien lijkt ook de afzetting van eieren groter. Het resultaat: een soms plotselinge en grotere plaagdruk, waardoor verschillende telers zich al hebben laten verrassen. Maar er valt aan te sleutelen, aldus Erik van Santen. “Het blijkt dat problemen vooral optreden als bij het begin van de teelt als veel kaswittevlies aanwezig is, door invlieg of overgekomen uit een oud gewas. Schoon starten maakt de problemen al een heel stuk kleiner.”

Verkeerde zuinigheid

De eerste maanden moet de teler het hebben van de sluipwespen *Encarsia formosa* en *Eretmocerus eremicus*. Een heel effec-

tieve bestrijder is de roofwants *Macrolophus caliginosus*, die ook rupsen, spint en mineervlieg aanpakt. *Macrolophus* heeft echter twintig weken nodig om een populatie op te bouwen. “In die tijd kan een teler al vier cycli van wittevlies hebben gehad. Een goede werkwijze is daarom deze: meteen bij de start van de nieuwe teelt *Macrolophus* uitzetten en de eerste twintig weken daarna heel alert zijn. Dus scouten en tellen en zonodig snel extra sluipwespen in het gewas brengen. Zodra *Macrolophus* zich heeft gevestigd, kan een teler stoppen met sluipwespen. De slotconclusie: bij alles - hommels, sluipwespen en roofwantsen - is zuinigheid al gauw de verkeerde benadering. In de belichte teelt is het niet verstandig om de ondergrens te zoeken.”

Samenvatting

In de teelt van tomaten onder groeilicht is het veel lastiger om een goede bestuiving te realiseren. Daarnaast kan de kaswittevlies veel overlast veroorzaken. Met de vinger aan de pols, met aangepaste maatregelen en met een niet te zuinige mentaliteit als het gaat om aantallen hommels en bestrijders blijft een teler de problemen de baas.

Garnalen

Duitse en Nederlandse garnalenvissers maken afspraken over de grootte van de garnalenvangst om zo een redelijke prijs te krijgen, aldus koppen de kranten. Logisch, een verkoopprijs van € 1.70 bij een

kostprijs van € 3 is onbegonnen werk.

De NMa kijkt met argusogen toe, want zijn dit geen oneigenlijke prijsafspraken waar de consument de dupe wordt?

Een zaak met twee kanten. Maar onwillekeurig dringt zich de vergelijking met onze eigen sector op.

Als wij dit jaar de prijzen van een aantal producten volgen, dan zijn die garnalenvissers helemaal niet zo slecht af.

Redenen zijn er genoeg. De groei van de eigen productie, de buitenlandse concurrentie, een koele zomer met een lage consumptie, de prijzenslag tussen de grootgrutters en ga zo maar door.

Bovendien is ons afzetapparaat versnipperd en is er in Nederland altijd wel iemand te vinden die toch wil leveren voor een centje minder.

De NMa kan tevreden zijn. Ik denk dat onze sector regelmatig als voorbeeld wordt gesteld en ongetwijfeld winnen wij hiermee ook nog wel eens een prijs, beschikbaar gesteld door de gezamenlijke Europese retailers.

Nog even en onze beleidsmakers gaan zorgen voor een vrije arbeidsmarkt met gelijke kansen voor alle inwoners van de EU lidstaten. Logische volgende stap is de afschaffing van accijnzen op energie, grote onderlinge verschillen en prijsopdrijvend. Onze sociale zekerheid is kunstmatig en heeft grote invloed op het prijsmechanisme van de arbeidsmarkt, dus weg ermee.

En als klap op de vuurpijl, op basis van prijs en kwaliteit moeten we zelf kunnen kiezen bij welke beleidsmakend dienstverlener je jezelf aan gaat sluiten. We hebben er 25 binnen de EU; dus dat is zo geregeld.

Gelijkheid, Vrijheid en Ondernemerschap.

Tomaten en garnalen voor iedereen.

Peter Klapwijk